

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Audiatur & altera pars, seu copia literarum Serenissimi Principis, ac Domini,
D. Ernesti Hassiæ Landgravii, ad R. P. Valerianum Magni, Ord. S. Francisci
Capucinum, de sic dicta eius Apologia, contra ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

unus scripsit; Valerianum Rheintelsæ causam religionis male egisse, alter verò, illum sibi nimium arrogare, suisque indulgere affectibus; ut Princeps fidem facit pag. 71.

Sed quò tandem tua demonstratio Christiane? in sumum abiit: quia solida non fuit, ut promiseras, sed inanis: solidam pro inani rependo paucis verbis.

Illæ Ecclesiæ vera non est quæ est nova, quæ nullam habet vivam fidei regulam, nullam controversiarum in materia fidei iudicem, nullum caput, nullam certam fidem, nulla stabilia & sibi constantia dogmata, nullam Hierarchiam, nullum jurisdictionis spiritualis titulum, nullum perfectionis Evangelicæ statum, nullum missionis principium.

Hæc major propositio certa est, eaque de fide: sed Ecclesiæ Lutheranorum est huiusmodi, ut perse pater, quid enim horum negari potest; non primum, quia Lutherus, qui novus est, vestram Ecclesiæ fundavit; quam enim amabò fidem ante Lutherum majores vestri proficiebantur? nostram profectò, scilicet Catholicam: non secundum, assigna enim regulam illam vivam et omnimodè obnoxiam: an Ministros & Doctores vestros? sed inter se illi non consentiunt, quis potro iis hanc potestatem fecit? non tertium & quartum, quod eodem modo probatur: non quintum & sextum, quia toties mutatis, & quot capita inter vos, tot sensus, etiam in iis, quæ ad fidem pertinent; non septimum, quis enim supremus Hierarchia vobis est? an Princeps Meckelburgicus? sed hic hæresim vestram ejuravit, & modò noster est; si verò fœmina Rostochii Domina esset, illam pro Hierarchiæ vestræ principem haberetis, & Papiæ nostræ tabulam in veram historiam verteretis: non octavum, quem enim jurisdictionis titulum, legitimum scilicet & bene fundatum appellare poteritis? non verò nonum, quia nullus inter vos religionis status, nullus Pauperis voluntatis & castitatis perpetuus usus. Non denique decimum, unde enim missionem vestram haberis? & quis inter vos auctoritate mittendi pollet? consistorium nostrum, inquit, sed quis hanc consistorio vestro potestatem fecit: minor igitur certa est, ex utraque deduco conclusionem.

Ergo Ecclesiæ Lutheranorum non est vera Ecclesiæ.

APPENDIX

ad Primam Partem.

APPENDICIS loco subnecto duas Epistolas Celestissimi Principis Ernesti, Primam quidem prolixioram ad Valerianum scriptam. & jam aliàs typis mandata; alteram verò ad Fratrem Fortunatum longe brevioram, & nondum, saltem quod sciam, in lucem editam. Virque ad rem hanc pertinet & calumniarum testis afflictorum luculentæ refutatio est; parum absuit, quin primam Latiniorem redderem, sed re melius ponderata illius simplicitati nihil detrahendum esse duxi, utramque igitur, nulla prorsus mutatione facta, hic subnecto.

AUDIATUR ET ALTERA PARS

S E V

COPIA LITERARUM

Serenissimi Principis, ac Domini,

D. ERNESTI

HASSIÆ LANDGRAVI

& cætera.

AD R. P.

VALERIANVM MAGNVM

Ord. S. Francisci Capuccinum.

DE SIC DICTA EIVS APOLOGIA
contra imaginatas sibi

Imposturas Jesuitarum.

Pacem & veritatem diligite, ait Dominus Omnipotens, Zachar. 8.

Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Phil. 4.

AD MODVM REVERENDI
in Christo Pater,

UM absque hoc, scribendo & concitando adeo defessus sum, ut eo generetiam cum publicis Religionis nostræ diversariis (ob id nimirum, quod eriguis in de fructus sperandus, & hæc præsertim magis, quam unquam, carnalibus & iniquitate repletis temporibus, paucissimi inveniuntur, quibus unica sua salus, & agnitio veritatis, videlicet hinc & inde super te deam, sic spero, ad minimum me liberum teneri illa suspitione, quod in hac re militi materia, ad scribendum, & quidem contra Religiosos Catholicos, nullus me certe pruritus impulerit, non ignorans, quod alioquin plerumque, via videret Catholicos, voluntaria scripta, illam à Christo Domino tam stricte inunctam charitatem, super nos minus lædere, quam etiam inimicis Ecclesiæ in sua perversitate exultandi & eo magis se indutandi, crassam dare soleant, præcipue quod cum Psalmista Regio Psalm. 52. dicere possim: Si inimicus meus delinxisset mihi, sustinuissem utique, & si is, qui odit me, magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan alio: Tu vero homo unanimes (Catholicus, Religiosus & amabilis, Dux meus & notus novus, qui semel mecum dila capiebas cibos, in domo Dei ambulavimus cum consensu, Attamen quia R. T. tam in Commentario, quam in Apologia & literis suis, contra Patri. Societ. Jesuitarum, mei variè mentionem facit, & adeo quidem, ut inde, si ita esset, nihil aliud colligi posset, quam quod te. i. reprehensibili ingratitude tractassem. 2. quod me à Patribus Societatis Jesu, per nulum, ut docet, circumduci & decipi sinerem, iidemque me, nonquam suo mancipio, in omnibus pro suo libere mererentur, quod tamen ipsis, si præsumerent, non minus quam mihi, indecorum esset. 3. quasi tibi in me, immediate ante has ad te datis literis, quippiam indecenter scripsissem. 4. quod ad nuncum quasi Patrum Societ.

Scriptum hoc in quatuor partes dividam. In Prima dicitur de conversione mea ad fidem Catholicam, & de colloquio Rheinfelsensi inter R. T. & Doctorem Petrum Haberkornium, Lutheranum. In secunda, de eo quod inter te & P. Rosendal, Societatis Jesu, nuncupis memoriam, contigit. In tertia, de Partibus Capucinis, quihic in Oppido S. Goaris habitaverunt, eorumque abitu in Anno 1657. siquidem, utihæc sunt res planè separatæ, ita etiam de iis separatim dicitur, nec aliis immiscebuntur. Quarta continet responsum ad varias, in tua sic dicta Apologia, res mentionatas.

De mea conversione ad fidem Catholicam & de collo-
quio Rheinfelsensi inter P. Valerianum &
Doctorem Haberkornium,
Lutheranum.

Quod ego ex Domo Hassiaca (quæ de Protestantibus Germaniæ ut mundo notum, tam benè merita est) & quidem de Principe Mauritio Hassiæ Landgravio, qui propter zelum pro Religione Calvinistica, terras suas propè omnes amisit, finitatus: Quanto cum zelo in Religione jam dicta semper educatus sim, ita etiam ut in externationibus Prædicans mihi semper adjunctus fuerit. Quam zelosè etiam eam ipsam Religionem, ut semper à me tum temporis pro vera habitaui, coluerim: quod & aliquibus annis in bello Germanico contra Imperatorem & Catholicos, partes Protestantium secutus, servierim, id non minus tibi, quam ubique ferè in Germania aliis constat. In ætate anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo proficiscebatur Viennam, propter notum illum processum, qui ventilabat inter me & Nepotem meum, D. Wilhelmum Landgravium Hassio-Cassellanum, in puncto juris primogenituræ, sed planè non ea intentione, ut ibidem Catholicus fierem, quia tum temporis Religionem illam pro verâ adhuc non agnoscebam, nec unquam (favente Deo) istitus mentis fui (quod tamen Acatholici de me æquè ac de aliis, qui se convertunt, somniant, & malitiosè spargunt) ut conscientiam meam ob respectus humanos gravarem: & tantum abest quod propterea Religionem mutaverim, ut si tales respectus æternæ salutis præferre voluisssem, potius in ea, qua natus sum Religionem manere, quam ad Catholicam me convertere debuisssem. Verum est, quod à pueri per singularem gratiam divinam semper paratus fuerim, nunquam veritatis agnitæ repugnare, sed cor meum pro Deo semper habere apertum: quam gratiam sine dubio Deus ter opt. max. per immisionem Divini luminis in agnoscenda veritate Catholica, adhuc magis magisquæ augere voluit: Cum ergo Viennæ, curiositatis ergo, in suburbio ibidem, P. Alphonsum Staimos ex Ordine Eremitarum Sancti Augustini, controversiæ fidei non sine magna eloquentia & populi confluenti, concionantem sæpius audivisssem, tum primò quasi ex somno ignorantiæ & præoccupationis meæ excitatus, causam sumpsi, rem illam

Ilam paulò magis, quàm antea feceram, ponderandi: & cum mihi postea per D. Comitem Maximilianum de Grönsfeld, Generalem Caesareum, lectio celeberrimi illius operis, Replicæ Cardinalis Perizonii, ad Jacobum Regem Angliæ & doctum suum Calvinistam, Casaubonum Gallicè, æquè ac motorum conversionis ad fidem Catholicam D. Marchionis Wilhelmi de Brandenburg, Germanicè scriptorum, recommendata esset, me lectione eorum & præcipuè primò di&i tractatus, quasi planè à Domino Deo illuminatum ad amplectendam veritatem Catholicam sensi, ita ut mihi nihil ferè deesse, quàm publicam ejus facere professionem, & Sanctorum Sacramentorum me reddere participem, quamvis ob certas circumstantias propositum hoc meum tum temporis in mente retinere deberem, nec publicè declarare audeam. Cum jam in hoc statu essem, primavice R. T. in mensa Ducis Amalfi, aut Generalis Piccolomini vi-di, & novisse cœpi, & ut ipse non ignoras, me tum temporis ita constitutum invenisti: Quæ omnia propter amorem puræ veritatis, & non illà intentione dico, quasi me puderet, quod postea in perficienda mea conversione cum ædificatione operâ tuâ usus sum, cum non rarò contingat, quod per hunc & illum hominem viventem, tanquam per instrumentum, unus aut alter convertatur, & tu ad hoc etiam mihi satis capax sis: Hæc ita, & non aliter se habent, & quantum ad me, non sum ejusdem cum istis Theologis & Religiosis, vel alius personis opinionis, qui suam propriam personalem reputationem illis, quæ Deo soli aliisque mediis adscribenda sunt, interdum miscere & intercellare volunt: Quàm valde enim vanam gloriam & carnales affectus hoc sapit! & Deus raro hisce benedicere solet, cum in similibus aliud, præter ipsum, queritur. Cum R. T. me jam ita constitutum invenisset (ut aliter non memini, & certè etiam nihil extra veritatem in medium producere intendo) te obtulisti, casu quo à te desiderarem, quod Viennâ Rheinfellam ad me venire, & solennem quandam disputationem cum præcipuis catholicis Theologis Germaniæ inire, eumque in finem Romam ad Congregationem de propaganda fide scribere & permissionem petere velles. Quid cum Prædicante Calvinistico Nigrino in Polonia aut Prussia effeceris? Quomodo in Philosophia cum tuo vacuo omnia evacuaveris: quod ante omnia me monueris, ne cum Jesuitis (de quibus inter alia multa, quibus eos jam tum onerabas, mihi Italicè dicebas) certo anno del Heretico, id est, aliquid Hæretici redolent) rem haberem, id adhuc mihi non excidit, & postea nimium satis experiri debui, quod tua aversio contra Jesuitas limites non haberet, ita ut etiam tuus ipse frater germanus Comes Franciscus Magni una vice dixerit, quod diceret, te hac in re non habere libertatem: & quando finem facerem, tuum in hoc genere mihi notissimum procedere describendi? Jam verò Ego, qui tum temporis apud Catholicos adhuc, uti postea, ita nondum notus eram, & absque hoc, pro majori ædificatione meorum, Catholicorum fratrum, agnatorum patriæ, & subditorum, & ad evitandum omne profus conceptum alicujus præcipitantæ in mutanda Religione, apud me decreveram, antequam effectivè & ad publicam mutationem accederem, prius utriusque patris Theologos, non modò super controversiis audire, sed etiam eorum libros diligenter (uti

toto anno 1651. feceram, legere, & cum eorum Theologis conversari & tractare, tuam istam, dico, obligationem acceperam & uti aliter non scio, tu etiam propterea Romam ad Congregationem de propaganda fide, prolicentia & mandato scripsisti, & ita deum res eo usque pervenit, ut in astate, anno istius temporis in Imperio Germanico ex Protestantibus Theologi, nempe Georgius Calixtus, Lutheranus Professor Helmstadii & DD. Ducum Brunsvicensium & Lunenburgensium Theologus, Joannes Coccius Calvinista, Professor Marpurgenis, Dominus Landgravius Hasslo-Cassellani Theologus, & Petrus Haberkornius Lutheranus, Professor Giesensis, & D. Landgravius Hasslo-Darmstadii Theologus, transfuerunt ad Mœnum à me provocati vel invitati erant. Cum verò hi tres, sine dubio ex respectu inter sese ipsos supervenientis discordiæ & inde consequentur confusiois (siquidem ambo isti Lutheranus Calixtus & Haberkornius, inter cetera, etiam partim lariter ratione ubique tatis corporis Christi, mortui inter se valdè diffidebant, & tertius Calvinista erat in locum præstatum simul omnes comparerentur, sed tantum D. Landgravius Georgius Hasslo-Darmstadinus postmodum suum jam dictum librum Theologum Haberkornium, cum aliis huc misit. Quid autem hi egerint, altere utrimque scriptæ, & acta Rheinfellensi fieri probant. Quo, sed tamen brevi, colloquio finito, cum ego ita, sine publica fidei Catholice professione & participatione Sanctorum Sacramentorum, diutius manere nollem, una cum conjugum mea Colonia profectus sum, & ibidem uterque sextâ Januarii, in Festo Trium Regum Anno istiusmoderno Domino Electore Colonienſi celebrata primitias in Ecclesia Metropolitana, sollemniter publicam professionem fecit. Post hæc Ego P. Bartholomæo Wernensi Capucino, primò generaliter confessus sum, & in festo Purificatæ Virginis, in Ecclesia P. P. Capucinorum Colonia prima vice ad Sacram Synaxin accessi. De cetero verum est, quo ad meam conjugem, quod ad eam correspondendam Deus R. T. uti instrumento, usus sit. Deinde Paternitas tua Clivam & inde rediens, profectus Herbipolim, ac in Aultriam & Ratisbonam versus. Sed tria, ni fallor, statim à mea conversione tibi me displicuerunt, & te malè habuerunt, & quæ tu illa jam pridem contra Jesuitas accepta suspicione, illorum artibus, & non meæ propriæ, mihi tamen optimè perspectæ inclinationi libet, adscribere. quod in hoc vel illo, juxta expectationem tuam, te ita extollere noluerim, uti credebas te benè meritum esse: Sed mi P. Valeriane, illi, qui me benè norunt, sciunt humorem meum in similibus, quod scilicet pauca verba mea, & multum in te ipsa deliderem, nec libenter iis rebus, quæ honorem Dei omnino & solum concernentes, ab omni privato honore & gloria vacuæ esse deberent, humanam laudem, & vanam jactationem admixtam videam, & si in iis versatus non sum, ita me illis etiam non impendo, & adhuc multò minus pro me delidendo, quod ego R. P. Rosendal pro meo Confessione sumperim, & cum PP. Societatis confidenter agerem. 3. quod motiva meæ conversionis non pete, sed per celebres, & in controversiis bene veritatis duos fratres, Dominos de Walenburg, nunc Moguntinum & Colonienſem Suffraganeos in scriptis redigi, & in lucem ire fecerim. Sed ab hisce tribus Jesuitas, bona conscientia, absolvi potui, & di-

hoc mihi integrum fuit, & nemini per hoc
propter hoc voluit, ita etiam libera mea in eo volun-
tate PP. Jesuitarum sennum nec per se, nec per
alios hoc obulerunt, multo minus intruserunt,
sed id totum
a multis provenit.

PARS SECUNDA.

*De Regi Dispositio, sive Offensa R. P. Valeriani Magni
contra P. Rosendal, & Societatem, ex eo, quod
aliquid mentionum fuerit in libello, aliis contra
auctorem scripto.*

Philosophus circa finem anni 1652. pro prima vi-
ci postquam publicam fidei professionem fece-
rat in Hassiam inferiorem patriam meam, quæ
viginti & duobus Germanicis, & centum triginta
circiter Italicis milliaribus hinc distat, iavifere fra-
tres & agnos meos; ubi cum multum, licet pro
dilecto, in vnum laborarem, fratrem meum natu-
maximum, D. Hermannum Hassiæ Landgravium
(principem de cetero virtutibus moralibus ornatissi-
mum) id agitionem fidei Catholicæ perducere;
presens hic mihi parvum quemdam libellum
circiter Predicantis Calvinistici, & Doctoris
Theologiae Sebastiani Kurtii, contra Doctorem
quendam Catholicum Eliam Schiller, Viennæ
residentem juxta suam præoccupationem, cum ita
fuerit, ut ejus refutationem nostris Theologis ne-
cessarium foret. Ego mox illam tradebam
Confessionis P. Rosendal (quem cum suo Socio
P. Merthem Colonienfium tum temporis Co-
loniæ Rheinfelsam, & inde ulterius in Hassiam me-
am adduxeram) & ab ipso brevem, & subitanam
refutationem, ne forte frater
meus, cum aliis suæ religioni addictis, crederet,
quod nihil contra obici posset, vel quod multum
temporis pro refutando illo requireretur. P. Rosen-
dal quodvis quædam orare & meditari, quam scribere
debuerat mallebat, ad meam instantiam, refutationem
cepit, & dicto libello hæretico ex tempore
opusculum tractatum quendam Germanicum, de
duodecim, cui titulus est: *Duodecim Considera-
tiones de fide super petram, & non super arenam,*
ad hanc, cum duodecim considerationibus in aliquas
austriacæ strophas, ita ut in hac ultima parte
decurreret, quomodo A Catholicis Prædicantes,
& Theologi, per duodecim genera stropharum,
falsitatem, miseris animas ab agnitione Eccle-
siæ Catholicæ abstraherent. Jam verò D. Calvinisti-
cus Theologus inter cetera etiam contra Docto-
rem Schiller, suo tractatu sive libello hoc inferue-
rat, quod scilicet P. Valerianus Magnus in collo-
quio Rheinfelsensi concessisset, quod primatus Ro-
mæ transmissis ex sacro textu probari non posset, & hinc
triumphare volebat, quasi per hoc Ecclesiæ
Catholicæ grave præjudicium accrevisset: Sed cum
P. Rosendal, neque ego acta Rheinfelsensis
Colloquii in isto itinere penes nos haberemus, bo-
nat P. Rosendal ea inspicere non potuit, utrum
Valerianus ab adversario fideliter citatus esset:
ergo Pater in positione undecimæ strophæ
modo asserit: *Quando aliquis Catholicus auctor
modo ratiocinandi, ex ignorantia, vel inconside-
ratia, aut ex alio defectu aliquid scribit, quod ali-
quid præsumitur id (hæretici) sic præcisè accipiunt,*

quasi id non proveniret ab aliquo particulari homine, sed
universaliter à Catholicis: hac ratione non debuisse exci-
tari tantus rumor ex eo, quod aliquis existimavit, non posse
ex divinis libris probari primatum Romani Pontificis,
multo magis pensandum erat, quod SS. Patres Hierony-
mus, Augustinus, Leo & alii ex iisdem Sacris libris
olim argumentati sunt, & quomodo idem in verbis
Christi ad Petrum semper intellexerunt Ecclesiam univer-
salem, tametsi in illis verbis non expresse suo nomine,
vel aliis circumstantiis non fuerit nominatus hic aut ille
Successor D. Petri: Nam hoc modò te non invenio
expressum; tamen scio ego ex sacris libris, quod te
debeam, velut meum proximum amare. Sinemora
mittitur hic P. Rosendalli libellus ad Typographum
Coloniam, ut nempe illum adhuc in mea præsentia,
hinc inde pro ædificatione A Catholicorum in Hassia
distribuere possem. Quid sit remittitur nobis im-
pressus per postam, sed mero casu (uti mihi optimè
constat; quod tamen postea P. Valerianus, ad eò
magis legitimandam suam suspicionem, pro se sum-
psit) accidit, quod nomen auctoris & facultas im-
primendi, à Librario omissa fuerint, cum tamen
alioquin sine approbatione impressus non fuerit, ut
statim postea, nimirum in secunda editione, satis
apparuit: quam primum ergo lucem aspexit, & forte
unus aut alter, ad inveniendum aliquid contra Je-
suitas, eum cum attentione legit, P. Valeriano trans-
missus fuit: quo facto, mox ingens excitatus est ru-
mor, quasi mundus sursum deorsum ire deberet. P.
Bonaventura Rurhenus, alias ex Oppido Ruden
in Westphalia, Capucinus, statim libellum quen-
dam Germanicum, sub titulo (*Zweiffel bedencken eines
Lehrjungen in der bayru-Kunst, vber zweuen Meister
der selbigen Kunst, einen alten Griechen, vnd einen
jungen Creter*: Id est: *Duodecim considerationes cu-
jusdam Tyronis in architectura, in duos ejusdem
artis Magistros, seu artifices, annosum Græcum u-
num, & alterum juniorem Cretensem*) abique per-
missu Superiorum evulgavit; ob quod etiam in il-
lum & focium, qui adjuverat eum hinc inde spar-
gere, auctoritate D. Nuncii Apostolici Colonienfis,
D. Josephi San. Felicio, nunc p. m. Coloniz exem-
plariter animadversum est, & conventum ibidem
exire jussi sunt. Hic primum hac in re incipit R. T.
calamum sumere, & aversioni contra Jesuitas fre-
num laxare: Tunc dicebatur, quod PP. Jesuitæ tibi
inviderent gloriam, me, meam conjugem, aliquos
ex ministris & domesticis, aliosque à te convertos
esse: Quod doctrinam tuam pro suspectâ, & te pro
hæretico & infami tenerent; imò quod lepidum est,
tua, aliorumque suspicio eo progressa est, ut totam
libelli conclusionem, contra A Catholicos directam,
(ubi juxta S. Augustinum lib. contra Epist. Manich.
fund. c. 6. dicentem: *Superbia mater omnium hæ-
reticorum, sic finit: Nos volumus non insolecere su-
perba disputatione, sed eam humilitate suspirare, &
Dei misericordiam implorare, ut congreget, quod
dispersum est*), quali te respicere crederes: cum ta-
men è contra certus sim, quod bonus ille P. Rosen-
dal, ne quidem unquam cogitavit, te hoc passu
tangere: tum dicebatur, inquam, de meris machina-
tionibus & artificijs Jesuitarum, quorum artium ego
essem instrumentum: tum erat, & adhuc est in ore,
in causa malè informatum, quod P. Rosendal ver-
bum illud, *Solo*, tui gravandi causa studio omiserit,
& tuum textum falsificavit, cum tamen id ob eam
causam deliberatò non fecerit, sed, ad summum, tan-
tum culpari posset, quod adversario nimium in alle-
gatione sua fidisset: Sed mi Valeriane, acta hujus
tui

tui colloqui Rheinfelsensis demonstrant, quod quidem uno in loco, nimirum pag. 13. usus fueris additione particulæ, *solo*; at primo mi pater, scilicet, pag. 12. circa finem, nomine sociorum tuorum rotundè allerebas: *Candidè fateatur, non extare argumentum Catholicum ex sacro textu, quod inferat hanc thesin à nobis postam in prima actione*: Ubi nunc P. Rosendal falsificavit textum tuum, vel suum proprium, sicut ipsum inculpas? & tu quidem omnia super hoc struis: audi autem, mi Valeriane, cum postea P. Rosendal auctas, vel amplificatas considerationes contra Crocium, (quia ille, & non Sebastianus Kutzius responderat) pro secunda editione Coloniae typis mandari curasset, & tunc aliquid in textu, non quidem per P. Rosendal, sed per tunc temporis librorum censorem D. Paulum Stravium, Episcopum Joppensem, & Suffraganeum Coloniensem, tui mitigandi causa, mutatum esset, tum P. Rosendal transmissio tibi libello, & vitâ mutatione quamprimum dixit, nunc P. Valerianus mihi crimen falsi imponere vult, & sic nihil ad pacem servat: Quæ sicut mihi optimè nota sunt, ita etiam desuper solidissime, & supra conscientiam meam (quam alias in casu falsi pro totius mundi bonis non gravare) testari possum. Clamabas etiam, quod Jesuitæ librum sub titulo cuiusdam anonymi contra te ediderint, & te pro heretico & stolido, adeoque in te totum Ordinem horrendo traduxerint: & tamen in te nihil aliud est, quàm quod in genere R. P. Rosendal contra A catholicos in undecima strophâ dixit, ob quod tu ita insultasti, & tantum rumoris excitasti; cum tamen ne vel semel ibidem nominatus fueris, nec ex mille unicus, qui eam legisset, scivisset, te aliquo modo ibi peti, & ad summum P. Rosendal p. m. te tantum alicujus defectus in modo ratiocinandi arguit. Nam quomodo extorquere potes, ut necessariò id, quod de ignorantia & inconsiderantia dixit, te concernere reputari debeat? & deum si te non nominatum, erroris, qui ex ignorantia, aut inconsiderantia aliqua provenisset, arguisset, bone Deus! propterea ne omnia sursum deorsum ire deberent: & quid putas, si PP. Dominicani, v. g. Jesuitæ, & alii Religiosi semper ejusmodi, imò prout causa est, majorem vellent excitare rumorem, Deus! quod non inde præclara sequerentur, si quandoque sententiæ hujus vel illius Doctoris & Theologi aliquo modo impeterentur. R. T. adhuc longè non est apud homines in existimatione alicujus Doctoris Angelici S. Thomæ de Aquino, & tamen pro calumnia non exaggeratur, si in hac vel illa sententia non sequaces, sed etiam contradictores habeat. O Cajetane, Melchior Cane, Ambrosii Catharine, Vasquez & Suarez! si hoc semper sit necessarium & laudabile, ut si hujus vel illius sententia in libris taxetur, & pro incommode posita teneatur, statim quis se præbeat uti P. Valerianus desuper fieri vult; quare & non pro vobis ita zelatum est? quare vos soli in hoc estis tam infelices? prius ille P. Rosendal (uti mihi, qui ipsum bene novi, & cum temporis ipsi ad fui, in primis constat) nullum sanè te offendendi animum habuit, sed credidit, se adversariæ objectioni non aliter, quam hoc modo, respondere potuisse; si autem, te purgandi causa, aliquid in lucem edere, te non poteras continere, nunquid & hoc modestè & eo, quem Christus Dominus præcepit, modo, & non cum tantâ acerbitate tam contra tibi imaginatum Adversarium tuum, quàm totum ejus Ordinem, fieri potuisset? ubi quævisille, vel Jesuitæ pro heretico proclamantur?

ubi te talem persecuti sunt & denuntiantur: tu vero, cujus cor jam à longo tempore amaritudinibus contra Societatem plenum erat, à teipso hanc præsentiam offensam extorsisti, præsertim cum te non nominato, & omnibus in terminis generalibus tantum positus bene super sedere, vel ad minimum non cum ejusmodi strepitu, sed potius Christiano, & Religioso modo, te explicare & defendere potuisset. Nam profectò non esset bonum, si non aliter, quam tali genere scribendi alicui responderi, & se quæ explicare posset. Sed fortè dices, tibi non constare, quid mihi ex hoc & illo loco, à tali & tali scriptum sit: Quid hic aurille mihi dixerit, & quantum tu beam causam etiam quævis deteriora de Jesuitis suspicandi. Tu autem, dico ego, non deberes statim omnis generis otiosas, & tibi ad placitum loquentibus, vel Jesuitis malevolentibus hominibus credere. Te asscurare possum, quod cum multis, iisque præcipuis ex Societate locutus sim, & tamen nunquam audierim, te ab iis pro heretico, stolido & infamem haberi, & publicari: & quid? anne infirmitates & defectus aliqui humani, statim pro hæresibus & flagitiis reputandi sunt? Sed quæto quid aliud mali hæretici bonus P. Rosendal, nisi quod illum pro meo Confessario, & Jesuitas ad me vocaverim, & quod tunc non tanti æstimarent, quanti ab illis haberi vellent? Novistine genium & naturam P. Rosendalli, proxi R. Religiosi? Ille ab ejusmodi scriptis & concertationibus inter Religiosos se tali modo abstraheret, ut etiam cum frater ipsius germanus, Malachius Ordinis Cisterciensis Religiosus, vir doctus, pro necessitate tibi respondere vellent, ipse hoc planè noluit, cum Gregorio Nazianzeno dicere solitus: *Imper me tempestas hac orra est, proinde me in mare, id est, fiat de me, quicquid libuerit, dummodo omnia tendant ad majorem Dei gloriam, & conservationem charitatis*. Hic vir in Deo ita religiosus erat, ut non solum libentissime vitam suam, sed etiam eam, quam in hoc mundo habebat, boni nominis existimationem Deo innocenter immolare, nec minus promptè Superioribus suis obedire, & hoc pro significata divina voluntate tenere, & se in hoc passu submittere paratus esset. Imò si ipsum anno 1633. Ratisbona non impedivisset, ipsi remontrando, quod te tua finitima contra ipsum, & Societatem opinione tantum animosiorum & duriorum redderet, & ita ad scopum pacis alluquendum nihil faceret; volebar bonus Pater tuum Conventu tuo accedere, & veniam deprecari, quamvis certè non putarim eo tempore, cum hæc contra A catholicos scriberet, te inde ad offendendum de desuper tantum videatur apologia ipsius P. Rosendalli, quam data occasione, sub titulo *adversus amplificationes*, pro secunda editione, & refutatione contra Joannem Crocium Professorem Calvinistam Marpurgensem scripsit, apparebit, quantâ cum modestia & mansuetudine, non tantâ tuâ, qua in scribendo usus es acerbitate, responderit. Adhuc apud me custodiuntur literæ, quæ Coloniâ ad me scripsit, nec minus memini sermonem ejus, quibus tam sedulo apud me institit, ne ratio detestandi illius jam mentionati, Coloniae contra ipsum P. Rosendallium emanati commatis scripti quilli, de anno 1630. & 1631. cretensi, quod etiam anham meam calumniosè strinxit apud Illustrissimum D. Nuntium, nec quemvis alium, ultra quid urgerem: In quo pasquillo (quem nec turpius, nisi te passio, & affectus tui omnino occuparent, prædicare posses) comparatio nigri capilli P.

nere offensioni postposuisse; per tales tuos sermones sæpe etiam Acatholicos tibi parum conciliasti, & quem desuper contra te Acatholici Giesenses, sub titulo, *Manes Bellarmini*, in lucem emisertint librum, non ignoras. Mihi autem est, quod tibi hic etiam, quasi à Jesuita scriptus, non videatur esse suspectus, cum pari certè apparentia, quæ erat cum *Iocoso Severo Medico*.

PARS TERTIA.

De Residentia, seu Hospitio RR. PP. Capucinarum in Oppido S. Goaris, & eorum abitum Anno 1657.

Punctus hic planè separata tractatione indiget, nec debet ad nutum R. Talis immisceri, cum nihil commune, aut nullam tecum habeat connexionem, nec PP. Capucini propter te hinc discedere debuerint, sicut etiam tua causa particularis non est causa universalis totius sacri Ordinis Capucinarum, quamvis libenter talem ex ea facere velles.

Ut autem illi, qui in hisce partibus minus noti sunt, senon confundant, sciant pro circumstantia, quod arx, quæ in monte sita est, & in qua ego habito Rheinfelsa, & Oppidum in pede istius montis ad fluvium Rheni distans, S. Goar appelletur.

Sciendum ergo est,

Primò, quod licet anno 1651. in autumno, P. Valeriano hic præfente, ante publicam fidei declarationem, accidisse potuerit, quod mentio fortè facta sit, & aliqui sibi non aliam spem fecerint, quam quod nunc in posterum opera PP. Capucinarum hic usurus, iisdemque conventum ædificaturus essem. Ego autem tum temporis, neque me ad id resolvere, nec propter diversas circumstantias, (scilicet ob durantem adhuc processum cum Domo Cassellana) id facere non poteram; tamen verum est, quod tum temporis Patribus Capucinis nulla adhuc solida declaratio, uti memini, desuper à me data sit, quia in similibus pro majori utriusque partis securitate, semper sub manu & sigillo resolutionem meam libentissimè dare soleo.

Secundò: cum anno 1652. Coloniz, quæ duobus diebus hinc distat, publice, uti dictum est, me Catholicum professus essem, & mihi placeret, (uti & unicuique licet) opera PP. Societatis in posterum uti, non solum per Serenissimum Principem Palatinum, Ducem Neoburgensem, apud Societatem P. Rosendallium, qui tunc in templo Archiepiscopali Coloniz concionator erat, pro meo Confessario & concionatore petivi, sed etiam,

Tertio: apud Eminentissimos Archiepiscopos & Electores Moguntinum & Trevirenses, uti hujus mei districtus ordinarios, pro facultate per PP. Societatis administrandi Parochias, nimirum hinc S. Goar, Naffedden & Schvvalbach, tanquam præcipuis locis hujus inferioris comitatus Catzenelenbogen institui, & sub dato Treviris 19. Martii 1652. in amplissima forma obtinui, uti monstrari adhuc potest. Ob certas autem circumstantias hinc Germania, rationes suas habet, quare non statim in principio Sacerdotes sæculares in hunc finem adhibere potuerim.

Quarto: & quidem in his omnibus PP. Jesuitæ, ne quidem verbum per se, aut per alios, uti cum Deo testari, & veritati patrocinando dicere possum,

impenderunt, sed ego solus nudè ex me feci. Quintò, quibus brevis in mea absentia de Rheinfels, & præfentia Coloniz, eodem anno 1652. in Festis Paschalibus, per P. Sturin Societatis Jesu hinc primum possessionem quo ad Parochiam apprehendi, statimque post Pascha R. P. Rosendall cum socio suo, ut dictum est, mecum huc venit, ita in veritate dici potest, quod post meam publicam conversionem PP. Societatis ante PP. Capucinos hic fuerint.

Sextò: post Pascha anno 1652. & post reditum meum huc, PP. Capucini se hic apud me innotuerunt, & in Oppido S. Goaris hospitium, in quo peregrinos suos infra Confluentiam & Binghamiam uno die Confluentia Bingham commode terro possent, excipiendi, etiam meæ conjugi in audenda confessione, & mihi in aliis ministeriis Ecclesiasticis serviendi, petierunt.

Septimò: super quibus, & antequam huc venirent, mentem meam, & qua conditione ipsi huc venire, & hic habitare permetterem, in scriptis, & in diplomate, quod etiam sine contradiotione acceptum, ipsis dedi, & illi deinde, scilicet duo fratres, & totidem Laici huc venerunt.

Octavò: in dicto diplomate, quod monstrari potest, expressè continetur, quod illis ad meum Hospitium in Oppido habere permittam, & ecclesiis in meis NB. ditionibus certum quendam locum, ubi vellem, pro Conventu assignaturus essem.

Nonò: cum temporis contra domum Hasslo-Cassellanam, cassationem noviter introductæ primogenituræ, nec minus tam in Ecclesiasticis quam laicis, ad modernum modum Protestantium in Imperio nostro Germanico, plenam & summam jurisdictionem, & superioritatem, & sic eo ipso faciliorem illimitatam Catholicam Religionem introducendi, prætendebam.

Decimò: cum autem propter injuriam temporum, & per interpositionem Sacre Cæsareæ Majestatis, & Eminentissimi Electoris Moguntini, anno 1653. in comitiis Ratisbonensibus, cum memorata Domo Hasslo-Cassellana ita postea transigeret, ut ego non solum in multis cedere, non tantum limitato Catholica Religionis exercitio me committere, sed etiam inter cetera pacisci deberem, utrum unam Capellam pro D. Religionis Catholicæ exercitio in exiguo satis Oppido S. Goaris, cum expressa conditione, nullum Conventum, Seminarium, aut Collegiatam Ecclesiam ædificandi habere mihi liceret.

Undecimò: PP. Capucinos amicabiliter rogavi, quod cum ipsos jam pro meo desiderio cum Conventu accommodare, aut providere non possem, pro etiam intentio nunquam fuisset, illos abique habendi: nec minus rem ita constitutam videtur, ut ad longum subsistere non posset, quod duo, & quidem tales Ordines, scilicet Capucinarum, & Jesuitarum Missiones vel Residentiæ, unum sacrum passu regerent, & administrarent, & ex quo numerum Catholicorum ambo pacerent, quoniam libi in Christianitate fieret, aut tali modo videtur, præsertim cum utrimque non satis occupati, consequenter cum decore simul hic esse non possent, ex eo quod vix alterutra ex Missionibus se satis occupatam credat: Ego etiam in timore essem, quod licet in jam dicta conventionione cum Domo Cassellana cautum sit, ut mihi sine differentia Ordinum liceret fieri administrationem trium Parochiarum per eum, per quem vellem, tamen ad longum, Doms Cassellana

Ordinis residentias simul, & in uno loco actio, disputatura esset. Accedit, quod opera PP. in hac parte in itinere, & in consideratione aliarum residentiarum cum stantiarum, commodius uti possent: atamen quod ratione hic transeuntium PP. Capucinatorum hospitii hic congruè ordinare, veluti in civitate, in territorio Trevirensi ad procuratorem residentiam, aut simile hospitium libenter congeri vellem: ut, inquam, rebus sic stantibus (si ego etiam tot insignibus, & quidem fundamentis pensionibus renuntiare debuerim) nunc tempore servire, & me ex istis difficultatibus eripere possim.

Decimo: R. P. Willibordus, tum temporis Capucini hospitii seu Residentie Capucinatorum ipse me maxime, quod illorum P. Generalis, qui in mea residentia cum Ratisbona essem, hac transivit, cum illis sic, & ipsi Patri dixerit, se non videre, qui congregeretur, ut tali modo, & in taliloco, utrum istum duo Patres, & duo Laici Capucini in Ecclesia & Conventu, diutius soli habitare possent.

Decimo-tertio: Sed R. P. Provincialis, nec ullus eorum in hoc consentire voluit, & potius Romam Congregatione de propaganda fide, & apud Caesarem Majestatem, necnon diversos Principes Electores de me & PP. Societatis, quasi hi illos rolemus, & me ad procurandum eorum discessum impellerent, conquesti sunt, nec ullo modo consentire voluerunt, sequentibus, ut memini, argumentis, quæ partem oretenus, partim in scriptis protuli, innotuit.

Quia P. Valerianus ex ipsorum Ordine ante me in hoc fuit, sic esse primos. Resp. ad hoc in quibus jam responsum est.

Quod ab Eminentiſſimo Archiepiscopo, & Electore Trevirensi tanquam Ordinario loci facultatem, & Romæ a Congregatione de propaganda fide, consensum obtinuerint. Resp. propter ego nunquam pro PP. Capucinis insisteri, & quod hoc credere nolit, monitrentur literæ, quibus meo aut altero loco, facultatem Parochias administrandi pro PP. Capucinis petierim; taceo, quod Archiepiscopus Trevirensis, nec Congregatio Elector, & sufficienter informati fuerint, sed in utroque consensu meus, quem PP. Capucini in negotiis pro se sumperunt, ad narrata illorum impetratus fuit.

Quod Hassio-Castellani erga ipsos expressè se declarant, quod non desiderarent eorum abitum, & quæquam Jesuitas, retinere hic mallet. Resp. crederem, Castellanos hoc dixisse, qui, uti alii omnes Catholicos, Jesuitas in primis malè volunt, sed ad hoc non sufficit declaratio, & assensio aliqua in scriptis, sed tenoris, quod bene contenti essent, ut utique Ordinis missiones sive Residentiæ hic maxime. Ego autem è contra literas habeo à nepote meo Willelmo Landgravio, in quibus quod PP. Capucini in hospitio suo tantum de assensibus aliquas litteras fecerint, & hoc alicui Conventui contra finem prohorum simile videretur, valde tanquam suam conventionem conqueritur.

Quod ipsi, scilicet PP. Capucini ad convertendum Acatholicos æquè idonei ac Jesuitæ essent, & hominibus in communi, tam Acatholicis, quam Catholicis chariores quam Jesuitæ essent: auctoritatem prædicaret pro eis, dummodo solummodo plateas iacerent: quod sustentatio sua minus quam Jesuitarum constaret, & quod hospi-

talitati etiam vacarent. Resp. his omnibus nec contradico, nec concertare volo, sed interim spero, cum impetratio exercitii Catholici pro hisce ditionibus meis mihi tanti constiterit, quod ad minimum nemo mihi satisfactionem istam, PP. Societatis, uti etiam bonis Religiosis, utendi, invidet.

5. Quod cryptam, tum temporis sacellum S. Goaris, in Oppido tanto jam tempore soli deservissent, & ego ipse anno 1652. in die S. Goaris P. Serapioni Capucino clavem inde tradidissem, etiam diu soli in Oppido S. Goaris habitassent, PP. Jesuitis in arce commorantibus. Resp. mens mea nunquam fuit, ut si pro mea commoditate & placito contingeret, PP. Jesuitas non amplius apud me in arce, sed Oppido habitare, quod per hoc PP. Capucinis, id, quod taliter, ut video, præstendunt, concesserim; nam istum modum agendi ego non capio, & mihi semper integrum fuit, PP. Jesuitis vel hic in arce apud me, vel in Oppido S. Goaris habitationem concedere, & administrationem sacelli committere, cui mihi liberet.

6. Esset ipsis ignominiosum, & daret occasionem credendi, quasi se minus bene gessissent, adeo ut causa P. Valeriani, negotio isti immisceri velle videretur. Resp. hoc à mea parte de illis nunquam existimatum est, sed semper illos habui, & tenui pro Religiosis bonis, & piis, & hominibus mihi in primis charis: nec causa P. Valeriani cum hac connexionem habet, nec ipsi propter illum luere deberent.

7. Quod domus, quam ego conductionis modo illis concesserim, ab aliquo ipsis certa conditione cessasset, & quod per aliquem Apostolicum Notarium Moguntinum, eatenus jam possessio pro ipsis apprehensa esset. Resp. hujus hominis non erat nisi minima pars istius domus, & præter hæc, uti notorium, erat insignis impostor, siquidem brevi post ob horrendum scelus Moguntiae rotæ impositus fuit: Ego autem è contra cum veris domus proprietariis jam contraxeram, & partem pretii solveram, adeo ut boni Patres per præstentam istam cessionem non mediocriter decepti fuerint. Accedit, quod dictus actus possessionis clam & me tanquam Principe & Domino ordinario loci inscio, & contra expressa contenta diplomatæ, vigore cujus hic recepti fuerant, fuerit exercitus.

8. Post PP. Capucinatorum discessum non defuerunt, qui sparserint, quod conversio Acatholicorum cum illorum discessu quasi cessaverit. Resp. causa istius non est abitus PP. Capucinatorum, nec paucitas Religiosorum, sed transactio Ratisbonensis, vigore cujus D. Landgravius Hassio-Castellanus, à Protestantibus Germaniæ jam pridem usurpatum jus Episcopale, & Religionis sibi reservavit; idque præcipue hoc carnali sæculo, ubi homines exiguum suæ salutis reflexionem habent, vel curam adhibent.

Decimo quarto: diversis & plurimis hac super re hinc inde actis, & etiam scriptis literis, quæ tam in meo, quam in Archivo Provinciali PP. Capucinatorum adhuc erunt, & sine quarum lectione vanum ac temerarium foret, hisce velle contradicere, eo quod quandoque etiam oretenus hinc inde quædam super hoc negotio prolata fuerint, cum jam à bonis PP. Capucinis nihil quàm disgratia reportaretur, nec ego quicquam negotii præsterea cum iis, tanquam cum viris Religiosis (quos, si per supradictas difficultates solummodo licuisset, libentius apud me retinere, quam dimittere voluissem) hac in re habere vellem,

vellem, siquidem nec ego, nec PP. Societatis nos Romæ coram Congregatione contra dictos Patres partem constitimus, neque unquam adhuc ab eadem Congregatione, desuper auditum sumus, cum res jam eò pervenisset, ut PP. Capucini ad interpositionem D. Nuntii Apostolici, se quidem ad discessum obtulissent, attamen non libenter, sed coactè quasi & cum disgusto id facere præseferrent, & P. Rosendal p. m. ipsemet me rogaret, ut ipsis optimis Religiosis gratificarer. Ego etiam quantum fieri poterat, ut bonis istis PP. Capucinis nihil duri & adversi fieri voluissim, tertiâ Martii anno 1655. cum R. P. Melchior Capucino, à suis deputato, ad interim ea conditione conveni, ut ipsis adhuc aliquo tempore, certo modo & conditione in Oppido manere liceret, quæ conventio, sicuti à P. Provinciale, & Definitoribus ex parte PP. Capucinatorum, & à me ratificata & subscripta fuit, ita etiam à me illi in nullo contraventum fuit.

Decimo quinto tantum autem abest, quod PP. Societatis apud me insisterint, ut patres Capucini cederent, ut etiam Generalis illorum P. Golvinus Nickel per literas, quas adhuc habeo, me expresse requisierit, ut Patres suos dimitterem ad cedendum PP. Capucinis, cui si consentire voluissim, ipsum in verbis suis tenere potuissim. Etiam in veritate dicere possum, quod Pater Rosendal me sæpe rogavit, ut cum PP. Capucinis me contentarem, & PP. Societatis iterum ad Collegium dimitterem, & ad hoc facilitandum, non solum se in eventum, & casu quo in itinere vel alias illorum opera uti vellem, (quod, ut dicebat, ex Confluentino Collegio hic in vicinia commodè fieri posset) se semper fore paratissimum, obtuli, sed etiam rationes suas, quare non putaret expedire, ut pro meo placito Residentiam aut Missionem ex Societate hic haberem, Superioribus suis in scriptis exhibuit. Aliud nunc est dicere, non convenit, ut in illo loco & rebus sic stantibus Capucini & Jesuita simul habitent (quæ res apud omnes prudentes, & in hisce partibus notos ipsa loquitur,) & aliud est, ergo PP. Capucini Jesuitis debent cedere; & cum PP. Societatis se obtulerint, ad cedendum Capucinis, certè illos non expulerunt, neque ex eo, quod P. Rosendal p. m. putaverit, aut dixerit, quod commodè hic simul habitare non possent, hoc concludi debet, quia pari passu se etiam offerebant, uti ille Genes. cap. 13. vers. 7. 8. & 9. fratri suo, si hic à dextra, ille à sinistra ire vellet, dummodò charitas conservetur. Sed hic video audire quendam mihi dicentem, quod hoc ipsum secretum illud, & à me non notatum, Jesuitarum artificium fuerit, ad amovendum Capucinos hoc medio. Quid autem PP. Societatis magis facere potuissent, quam se ad cedendum offerre? quid putas, an me planè dissentiente abire debuissent? calumnia, quæ semper aliquid invenit, ob id non emanasset, scilicet quod quidem hoc in loco cessissent, minime autem in alio & commodiore: & quis unquam omnibus æquus fuit?

Decimo sexto: Profectus autem anno 1655 Romam propter alia negotia, & minime certè ea intentione, quasi conventionem cum PP. Capucinis non ita pridem initam (uti falsissimè sparsum fuit) ipsis inscisci, sine causa retractari petere vellem, & dum ad pedes moderni Pontificis veniens, Sua Sanctitas de variis rebus mecum loqui, & inter alia etiam quærere dignaretur, an Capucini adhuc hic essent? & cum ego simpliciter responderem, quod ita, Sua Sanctitas fortè ex scientia eorum, quæ contige-

rant, statim adjecit: non judicamus expedire, ut ibi esse, mandabimus Provinciali P. Benedicto Leodio, cum ad capitulum Pentecostes venerit, ut eo ad Conventus suos advocet, cumque sua Sanctitas loquendo ad alia pergeret, non oportuit me ejusdem hac in rem contradiocere.

Decimo septimo: Cum postea Anno 1656. rectè memini, R. Pater Benedictus Leodius Provincialis Romæ rediret, multum temporis adhuc effluxit, antequam quicquam hac de re coram me insinuaret, & avocationem suorum exequeretur, sed potius postea diversis ad me scriptis literis, minime contentum significans, non dubiè insinuabat, quasi jam dictam suorum avocationem apud summum Pontificem sollicitasset, & suis Patribus injuria fieret, at ego ipsi non solum in scriptis, sed ore tenus Coloniam in conventu, coram suis Definitoribus, rem ita se non habere, remonstravi, ipsique etiam demum, cum non exiguum tædium ubique exurgere videretur, obtuli, quandoquidem ex hoc vel illo impedimento, jam ultra sex nientes executionem mandati Pontificii distulisset, mihi inquit gratificaretur, & Patres adhuc sex septimanae hic manere permetteret, quod interea, ad demonstrationem, quod suspecta procuratio abitis, nescire, nec à P. P. Societatis proveniret, ad suam sollicitudinem scribere vellem, quod si illi solummodo placeret, ego bene contentus essem, ut si absolvere esse desiderarent, in nomine Domini, quantum ad me attineret, manerent; sed noluit, ipsique anno 1657. avocavit.

Decimo octavo, aliquo tempore post, R. P. P. Capucini, quadrantis horæ spatio ab hinc e regione in oppidulo Welmenich, tertio in Trevirensis, quod ab hinc videri potest, Residentiam & hospitium acceperunt, ubi eadem, quam hic speraverant, gaudent commoditate, & si solummodo tum temporis talem locum & commoditatem acceptare voluissent, ipsis jam dudum istiusmodi procurare laborasset. Sicuti etiam, ab his gloria verbis, non omittit ipsi etiam tam ibidem, quam alias ubique propolite, benefacere, eorum opera & conversatione uti, illaque, eo quo decet modo, amare & estimare, dum itineribus & absentia mei confessarii ordinari, ipsi non minus libenter, quam aliis, confiteri.

Decimo Nono. Hæc omnia nulla ratione contigerunt ob id, quod inter P. Valetianum & P. Rosendal accidit, multo minus ex aliqua dissensione aut contemptu sacri Ordinis Capucinatorum; Deo qui omnia scit, & me æque novit, qui tandem me, uti & homines omnes judicabit, novit etiam, quam unice in visceribus meis hoc sacrum institutum amem, & quam libenter sim apud hos Patres, ipsique benefaciam, & quomodo hunc sacrum Ordinem pro magno ornamento Ecclesie Dei habeam. Verum est, quod amem & honorem PP. Societatis, sed tamen eo non obstante nec odi, nec contemptus PP. Capucinos. N. B. totum secretum negotii, ut ingenuè fatear, & cum libertate dicam, hoc est, quod cum hic commodè non ultra tres vel quatuor Religiosi haberi & accommodari possint, mihi, quæpissimè in Hassiam & aliò proficisci debeo, semper magis congruere visum fuerit, unam hic habere residentiam PP. Societ. ut qui ante alios & potius quam P. P. Capucini soli in theda & equis proficisci possint, & quorum tres hic commodius, quam P. P. Capucini, qui sine formali conventu & choro (cujus tamen habendi spes omnis nunc per translationem Ratisbonensem præcisa est) hic in Resi-

deum habitare; & mihi in uno & alio ad manus
essent. Si ergo hoc in passu error commissus
esset, si adhuc committeretur, later in hoc conceptu;
quod tamen nemini præjudicat, & certe aliquo mo-
do edere id mihi invidere.
Viginti. Taliter & non aliter se res habet,
Sicut mihi invidiosè dicit: Ocreatos & nummatis
Sicut mihi invidiosè dicit: Ocreatos & nummatis
(Sicut Jesuitas) nunc procedere, & quod derideat
(Sicut id est, RR.PP. Capucinatorum) simplicitas.
Sicut ad edendum tuorum hac in re li-
tationem non consistit, nisi vel in mala informatio-
ne & suspitione, vel perversa explanatione, ex-
aggeratione & applicatione.

PARS QUARTA.

Idem ad quadam in libello P. Valer. mentionata.

Primo. T. pag. 9. meminit, quod tibi ante abi-
tam hinc, promissum sit monumentum,
tam vero alter non scio, quàm quod a tua dis-
positione cum Haberkornio, & imago tua quam
Venerabili venie feci, hic in arce adhuc cu-
stodiatur: & quidem pro nota dico, quod infra
inaginem legantur verba: *Lux in tenebris lucet.* &
tunc a te comprehendunt.

Secundo videtur mihi illud quod P. Rosendal
bonum post obitum dixerim: Scito autem, quod Se-
cretarius meus, qui laicus & non Jesuita fuit, in hoc
paulo Germanicam, sine ulteriori reflexione secu-
tus est in loco pie memorie, aliquem beatum
dicere debemus, de cetero beatus sciens, quod ego ne-
minem pro beato declarare possum: è contra autem
id quod postea edificatur, quod nomine tuæ fami-
lie, Magisam liberetur utaris.

Tercio. T. me appellat mancipium Societatis,
& credit quod me à Jesuitis hinc inde & in Italiam
depositionem hanc autem Paternitas tua non minus
etiam quam A Catholicis & alii male informati, de me
liberos faciunt, qui eadem impressiones, sicut
vires habent, sed errant, sicut tu. Talia itinera, ut
et tu (quis isti boni Patres innocenter insimulan-
tibus imple res solvi, ut etiam alii homines prius
ipso quod fecerint ipsi non præcedunt simile
meum in me. multo minus ab illis, non attentè
in ipsos affectione, eo, quo tu alique ma-
litiarum credunt. modo me duci aut regipator.
At ego credis tantopere in me esse taxandum,
quod libenter confessarium meum apud me, & viros
depolos in itinere pro Societate habeam, quomo-
do potest, ut unicuique satis fiat? Si in recenti i-
tine meo Romam versus, confessarium meum ad-
duxi, non quid forte dixisses, Princeps à Jesuitis
dicitur in Italiam? & fortassis mala tua suspicio ultre-
ius peragressa fuisset, cum arrestum tuam Viennæ
carcere, in id tempus incidere.

Quarto quod de PP. Societatis Wadingo &
Lutetia dicit, quod audità tuā gravissimā insimula-
tione contra Societatem abierint, & tecum ulterius
non habere voluerint. me non mediocriter ædi-
ficat enim veri Religiosi in similibus casibus,
semper similes tractare potius, quam frustra tem-
perare, concertationibus terere, & Ethiopianem
conari deberent. Sed quæso R. T. tibi non
deceat, nec te decipiat, quasi Jesuitæ tibi re-
spondere non valerent: non expedit enim: & sicut
fama ex duobus malis minus est semper eligen-
dum, etiam sepius præstat, istiusmodi calum-

nias patienti animo sustinere, & Deo committere, quàm
in majores tumultus & rumores excitare, charitatem læ-
dere, adversarii defectus revelare, & inimicis Eccle-
siae exultandi causam præbere.

Quinto: Nonne cum nuper ex mandato Ponti-
ficis, Viennæ fuisti attestatus (quo Venetiis in mensē
Februario intellexi, certe ex corde, Deo teste, dolui,
quod res eò pervenerint) non solum in tuo, sed etiam
multorum aliorum male informatorum ore est, quod
Jesuitæ propterea apud suam Sanctitatem institerint
& sæculi iniquitas tanta est, ut hoc à quovis ita fir-
miter credatur & teneatur, & tamen nihil certius est,
quam quod hoc non sit, & quod Sua Sanctitas &
Congregatio Cardinalium causas suas quare habue-
rint: quæ certe non ita difficulter divinari possunt, si
consideretur, quomodo usque & usque, non attentis
inhibitionibus Pontificiis, cum tanta acerbitate, &
scandalo scribere, & de Justitia conqueri continues.
Tibi autē gnoscere nolo, quod non unus & alter ex
PP. Jesuitis libenter id viderit, & tibi non invidet,
cum hoc mirum non sit, quandoquidem tua scripta
& sermones ad illud non parum contribuant. Sed
quod aliqui ex illis hæc contra te sollicitant, & eum
in finē Summum Pontificem implorat, id ex certa
scientia, quam de super Romæ habui, tibi affirmare
possum, non esse. Mi Valeriane, scito, quod cum an-
no 1637, (quia in hoc novissimo itinere nihil ego
ipse de te dixi Summo Pontifici, neque per alios vel
verbum dici curavi) Sux Sanctitati commentarium
tuum ostenderē, auribus meis audivi, quod te INO-
BEDIENTEM nominat: scito etiam, quod eodem
anno in festo S. Francisci egotui S. Ordinis proximè
præcedentem Generalem super tuo modo contra Pa-
tres Societ. procedendi lachrymari viderim, & quod
præfenti anno in Cōventu Romano PP. Capucin. Ge-
neralem tuum de te dicentem audierim, his formalis-
bus: hunc virum à quindecim jam annis amplius regere
non potuimus, Ecce quod hæc vera sint, remitto me ad
magnas personas illas ipsas, meamque conscientiam,
quæ in similibus nunquam, Deo sit laus, falsitatis con-
victa est, hæc ad te humiliandum dicta sint, & aliis
ex tuo S. Ordine serviant ad sciendum, nec ex tuo par-
ticulari affectu contra Jesuitas, causam universalem
totius Ordinis faciant. Uterque ordo Sanctus, & in-
stitutum sanctum & laudabile sunt. Uterque habet San-
ctos & infirmos, quorum defectus interdum se pro-
dunt. Sed privati hominis cujusdam gratia, uterque
non statim in arenam proflire debet: Diversitas Re-
gularum & constitutionum, & difformis sive disco-
lor habitus, ad disunionem animorum ad scopum
eundem (qui est uno ore & corde servire illi, cui ni-
hil gratius est, quam conservatio charitatis tenden-
di, nihil contribuere debet.

Sexto: Valde mirum & nimis iniquum mihi vide-
tur, quod R. T. ex mera suspitione, vel falsa relatione,
nequid durius dicam, asserere voluerit, quasi rationes
vel motiva à me tum temporis desiderati discessus
RR.PP. Capucinatorum, & me ad te data literæ, per
nrbem & orbem (qua phrasi non illubenter uteris)
volarent, cum hæc duo tamen paucissimis à me com-
municata sint, & quidem iis, de quibus certus sum,
quod nihil ab iis publicatum sit; & quantum ad di-
ctas rationes attinet, eas nemo, quam solus D. N. in-
tius Apostolicus San Felicio Coloniz vidit, & certo
scio, quod nemini quicquam de iis constiterit, do-
nec tu ipse eas in lucem edideris, quod ego autem
nunquam prævidere potui, & adhuc multo mi-
nus fecissem: Quod vero dictas rationes (quas

nemo, ut dictum est, nisi memoratus D. Nuntius, nunc p.m. vidit, & etiam à me, quod eas cuidam ex tuo Ordine, per quem postea ad manus tuas pervenire, communicavit, sibi ignosci petivit) evulgatae sunt, hoc tibi, non autem mihi, neque Jesuitis, imputari debet; optatem autem, ut cum tua mens erat, hoc & illud ex meis literis in publicum dandi, eas integras publicasses, & cum videam, licet tibi libenter parcere velim, tu tamen aliud velis; bene ergo utar etiam aequè actu, commoditate typi, quod in veritate alioquin, ad tibi parcendum, non fecissem.

Septimo. Quia autem conservatio famae meae mihi aequè chara est, ac tua tibi esse possit, nec mihi integrum sit, me tali modo apud posteros traduci, perinde ac si nescirem, quomodo Catholici, & quidem viri tales, sancti ac mihi dilecti Religiosi, uti RR. PP. Capucini sunt, & à me habentur, tractari deberent, & quasi aliquam indecentiam contra ipsos apud me decrevissem; sic necessarium duxi, me huc declarare, qualis mens mea fuerit, dicendo, me velle uti jure meo territoriali, calu quo cedere nollent. Dico igitur: 1. quod pura solummodo & ad nullum effectum destinata fuerit comminatio, ad eò citius inducendum D. Nuntium, quatenus me ex difficultatibus in tertia parte nominatis eriperet: 2. quod ad summum, si res eo usque pervenire debuisset, domum in qua habitabant, & à me jam emptam, ipsique ad inhabitandum ad tempus concessa erat, bono titulo pro me vindicare potuissem, & cum illi aliam non haberent, nec sine mea permissione aliam in oppido habere potuissent, eò citius se ad discessum disponent: Sed tamen mihi nunquam in mentem venit, ejusmodi procedendi modum contra illos accipere, sed potius pati relolveram, licet etiam, praesertim apud Acatolicos durum videri potuisset, quod Princeps ad Catholicam fidem noviter conversus, contra Religiosos & quidem tali modo, & conditione à se susceptos (qui tamen non aliter, quam per illum, ibi habitare poterant, ab illo sustentari debebant) ad effectum, quem ex gravi causa desideraret, venire non posset, sed cum illis Romae coram Congregatione de propaganda fide, cui circumstantiae hujus exigui districtus satis innotescere non possunt, adhuc diu litigare & cettare deberet. 3. candidè fateor, quod rationes & motiva illa tum temporis, (cum non sine aliquo fervore in hoc puncto ageretur) illi, qui ea Latine concepit ad communicandum (sæpè dicto D. Nuntio Apostolico San Felicio paulò durius in calumum venerint, non tamen ea intentione, per hoc PP. Capucinos gravandi: 4. Praesuppositum, quod hæc tantum pro informatione D. Nuntii servire, & nullatenus divulgari deberent, quod tamen postea per nullum alium, quam per tuam editionem factum est: 5. Legantur autem animo impariali, & audiat mea explicatio, tum non apparebunt tam dura, sicut tu ea interpretaris, eaque exaggerare, & teneri vis: nam, ubi gratia, allegas, ad excitandam eo majorem invidiam, quasi in illis rationibus seu motivis Capucini, hypochrysis Acatolicos scandalizantis insinuat essent: hæc autem nullo modo intentio fuit, sed cum P. quidem Capucinus, quem nominare possum, P. Rolendal diceret, quod congruè admodum fieri posset, ut uterque Ordo hic maneret, Patres enim Societ. per doctrinam, se autem per sanctitatem vitam predicare sive concionari posse, Ego in meis rationibus dixi, tales sermones apud Acatolicos non habere ædificationem,

ut qui ad hoc vel illud genus austeritatis parum respicerent, & mihi etiam aliquo modo durum videretur, quod, licet Ordo Societatis externam quidem austeritatem, non uti Capucini proficerentur, tamen propterea dici deberet, ipsos non aequè ac alios, sanctitate concionari posse.

Octavo. Certè parum me ædificavit, quod nullus plane locus reconciliationi cum PP. Societatis relinqueretur, te nunc etiam cum adversariis illorum, qui propter Novatores in Gallia & Belgio, post etiam cum diversis aliis, contra ipsos litigant, conjungere velis: de quibus multa, si otium & occasio esset, dici posset, quandoquidem mirralis quidam hæc constar, præcipue cum quidam Catholici in Gallia & aliunde, viri de cetero pii & eruditi, mei amici, & notè, ad tuam partem contra PP. Jesuitas me trahere vel maxime laborant, ita & in usque partis scripta legerim. Sed ut paucis multa, primis mitto, quomodo tibi, tanquam viro eruditum nunc primum in mentem venerit, in hoc etiam prædicto Jesuitas aggredi, cum tamen jam multa ab his anis non solum illorum, sed etiam aliorum Ordinum Casuistas legeris, & quidem etiam inter illorum non minus doctrina quam vitæ sanctitatem conspicuorum, & qui longè antequam Jesuitæ in mundum venissent, similia, quæ nunc in ipsis evulgata aliquo, qui ex multis aliis causis contra illos inesse habet, tantopere carpi & exaggerari volunt, in suis libris expressè habeant, & publicè decernunt. De cetero nolo patrocinari laxo alicui Calumnie, & adhuc multò minus Jesuitæ ulli, qui in hoc palio extra terminos vadit: Sed si quis etiam illorum responsa aut replicas animo impariali consideret, longè aliter res se habet, quam quomodo contra ipsos deduci & exaggerari vult.

Nono. Quando ego certè non alio, quam optimo fine intendi, tibi tollere conceptum tuum, quod Jesuitæ soli non essent, qui te, pro tua opinione, non tantum quanti vis, existimant, & tuos defectus novant, sed quod ego etiam id ab illis viris præcipuis itque Religiosis intellexerim, quibus tuae humane infirmitates etiam notæ sunt, & qui tibi eamque compatiuntur, tunc tu planè quasi in furorē erupisti, & in deteriore partem omnia interpretatus, nihil quam convitia spirasti, illos etiam appellando nihil speiatisimos, & quod doctissimè mentiantur (parum autem Jesuitas.) Dicam ergo pro veritate, quod unus illorum fuerit vir primarius, doctus, & nobilior, Ordinis S. Benedicti, qui ad aliquem, mihi similiter notum, virum præcipuum, & doctum P. Dominicanum anno 1652. scripsit: P. Valerianus malè egit causam nostram Reinfsa; hoc mihi non Jesuitæ dixerunt, sed oculi mei ipsimet viderunt, & aures audierunt, quod P. Dominicanus diceret: Ah, bonus ille P. Valerianus sibi nimium adscribit, & novi ipsum, quod affectibus suis plus satis indulget. Nec minus alius in lignis, mihi notus, & qui per te, quæ doctrina longè celeberrimus P. Franciscus Stricktoris Observantiae, mihi quidam vice dictum quod in aliquo ex libris tuis, quem legerat, tanta magna præsumptio eluceret. Quidam P. Monachus Conventualis tuæ nationis, sicut & Augustinianus, qui posterior vir conspicuus, & magno locuti Ordine suo, mihi semel dixerunt, te non esse dominum affectuum tuorum, & præsumptionem esse majorem scientiæ, primamque tuam aversionem contra Jesuitas ex eo provenire, quod crederes quod tempore Urbani Octavi, & proximè defuncti Re-

giblonie, te in Cardinalatu consequendo impedi-
rent. Ecce tibi viros, non Jesuitas, neque nebu-
lantes, etiam a diversis Capucinis agdivi, quod opta-
rent, etiam aliquando verè vitâ Capucinatorum,
etiam optere, siui posses, & à concertationibus cum
Jesuitis.

Secundo : quod de furto & testamento falso lo-
quor, non scivi, ubi & in quo loco enorme illud
fuit, testis commissum esset, adeo ut etiam il-
lum Generalis nihil horum sciverit : Veniens au-
tem Laurentius 2. Aprilis hujus anni, & ibi in diver-
sis Partibus Societate ad congregationem genera-
lem profectus, & inter ceteros etiam Austriacos
de hoc offendens, aliqui illorum ex quibus et-
iam P. Hinga erat, mihi interroganti dixerunt, si bene
memini in parate, quod D. vidua fratris tui Francisci
Comiti Magni ad persuasionem sui Confessarii Je-
suita, de sua maxima ex parte Societati, & non filiis
sua, ut Comitis Philippi Magni, per testamentum
legavit, & quod de superid, quod scribis, acciderit ;
Ceterum postea aperto testamento contrarium, &
quod Societati tantum pauca quædam millia flore-
ntium, reliqua verò omnia tui fratris Philippi liberis
relinquenda, apparuisse, tu propterea P. Himmel-
stern Societati Jesu displicentiam tuam demonstra-
sti, sed inimicis atrox tua insimulatio in libello ma-
nebat.

Quodammodo : Videamus nunc, quam præclare PP.
Jesuitas hereticos & atheos esse probâris, præcipue
non in conscientia tua necessarium duxeris, id sum-
mi Pontificis & Sacre Congregationi denuntiare ;

Ecce tuum dilemma.

Vel putant credunt, calumnias contra innocentem
diffundunt, & ita sunt heretici : vel credunt, neque cu-
ram, & ita sunt athei. Præclare sanè argumentaris !
Sed Jesuitæ nec calumniari nec te, uti tua contra
eos præoccupata fert imaginatio, persecuti sunt, sed
persecutus es calumniatus & persecutus es. Ipsis
tu imputare id, super quo te merito ipsam examinare
deberes. Licet Jesuitæ (quod tamen ignoro) insigni &
ambrosiana, quam ad P. Bonaventuram Ruthe-
morum 1673. Ratisbonæ scripsisti, contra eos evul-
gata Roma & alias ubique infestis, ut tibi
non credendi potestas interdicetur, credidit, quod
dixisti & tibi pelleris. Sed non video, quo modo dice-
re possis, quod te innocentem persecuti, & ut hereti-
cos & idololatri calumniati sunt. Certe mi P. Vale-
re magnam causam habes te paululum reflectendi,
in primis in consideratione istius, quod Christus
dixit, non minaturis, qui infirmos scandalizandi cau-
sam dant, nam quid Jesuitæ ad conversionem Acathe-
nicorum & Paganorum à Sede Apostolica mittuntur,
dixisse in istis functionibus bene meriti sunt : an non
per se, summi Pontificis, Sacre Cæsareæ Maje-
statis, Christianissimi & Poloniarum Regum, & tot alio-
rum Catholicorum Electorum & Principum sunt
confessarii ? nam quid illis duæ præcipue in Ecclesia
Societate penitentiariæ Romæ ad sanctum Petrum,
& Laetam, præter Scholas ad instituendam juven-
tutem, & cathedras & confessionalia plurimorum,
etiam præcipuum locorum in Christianitate
habent ? Nam quid illorum in omnibus scien-
tiarum libris, hujus & prioris sæculi bibliothecas or-
dinas ? Nam quid Ecclesia Catholica Societatem illam
in breviario pro novo subsidio, militante Ecce-
lesiæ qualiscumque ? Et tu hos viros & Reli-

giosos, ex privato tuo in eos affectu & passione, scrip-
tis & evulgatis tuis libellis, per totum mundum pro
hereticis & atheis proclamare vis ? Et ad quid aliud
quæso hoc, quam ad Catholicorum (qui uti noto-
rum, illos magis, quam alios Religiosos oderunt)
gaudium, & eo ipso multarum animarum induratio-
nem servire potest ? Meo autem aliorumque judicio
immoderatos affectus tuos evidentius, quam atheis-
mum & heresin Societatis probasti. Quamvis Jesuitæ
multos habeant adversarios, qui ipsos hujus & alius
defectus arguant, tamen pro hereticis à nullo Catho-
lico & impariali habentur, licet etiam ulque ad crepi-
tum clamares.

Duo 4. cimo. At fortè R. T. vel quis alius diceret,
sed D. Landgraviæ Erneste, magnus est zelus vester
pro Jesuitis, cum in ceteris omnia ad Dei gloriam tam
piè referas ? novissime etiam bene Jesuitas ? Scitisne
etiam, quam in omnibus penè statibus Catholicæ
Christianitatis, odiosi sint, & quod in comparatione
eorum, qui ipsis addicti sunt, plures adversarios & ini-
micos, quam amicos habeant ? Ita bene scio, & ex to-
to corde doleo, & postquam in similibus satis curio-
sus fui, & negotium illud scrutatus sum, etiam multa
audivi, & ea, quæ contra ipsos in lucem exierunt, legi,
invenio primum fontem invidiam, quæ ipsos, ut pri-
mum Societas paululum crescere cepit, aggressa est ;
Sed uti antea dixi, ita & adhuc dico, quod licet So-
cietas adhuc in hoc mundo, ex hominibus, & non ex
Angelis, constet, sic etiam omnium actiones à culpa
eximere, in me non suscipio, & certus sum quod ipsi
met de se ita sentiant : At hoc etiam dicere possum &
sæpius expertus sum, quod te bene inspecta falsum
reperiatur id, quod ipsis ab hominibus uno vel altero
modo malè informatis & contra ipsos præcepatis,
vel aliis hanc vel illam offensam vel aversionem con-
tra ipsos foventibus imputari vult. Amo Societatem,
tam propter pietatem, quam doctrinam & discipli-
nam, quæ apud ipsos per Dei gratiam vigere compe-
rio, non tamen ob id alios vilipendo, & ne quidem
tantum dico, quantum unus ex nostris Protestantibus
Electoris Imperii non ita pridem publicè in mensa
alicui Catholico Domino (quem fortè ad captan-
dam benevolentiam, vel alias ex amaritudine, aut
mala informatione contra Societatem loquentem au-
diebat) regessit in formalibus : *Vas vollen ihr sagen,
die Jesuiten sind doch ewer bester Pfaffen?* id est Lammè:
*Quid tu vis dicere, Jesuitæ sunt optimi ex vestris Sacerdo-
tibus?* Profecto licet i. P. Societatis, sicut & alii Cle-
rici regulares non habeant perpetuam abstinentiam à
carnibus cum Camaldolensibus, Paulinis, Carmelita-
nis & Carthusianis, neque horum ultimorum perpe-
tuum silentium & cilicium & austeritates Frauciscana-
rum, tamen æque apud illos, quam apud alios Ora-
nes, piissimi & Religiosi, valde mortificationibus ad-
dicti, & quidem bono numero, per Dei gratiam inve-
niuntur, & qui nihil magis quærunt quam de suis pœ-
nitentibus facere probos Christianos. Parum etiam
refert, an Secretarius congregationis D. Massarius ti-
bi scripserit vel non : Sed quod dicis me malè (supra
hoc informatum esse, respondeo, quod illud intel-
lexerim de eo, quod pag. 70. dicis : *Retuli Epistolam ab
Eminentissimo Cardinale, tunc nuncupato Pamphilo,
Præfeto ejusdem congregationis, datam Romæ 25. Apri-
lis 1653. Signatam, (ipse dicebas) à Dionysio Massario
Secretario ejusdem congregationis, & quis alius, quam
Secretarius, literas in Congregatione concipit?*

Conclusio.

Sed tandem ego non minus scribendo, quam tu, & alii, fortè legendo defessi sunt: certe eo etiam libenter superledilem, nisi ad succurrendum veritati innocenter oppressæ, ad salvandam bonam nominis mei existimationem, & dandum tibi occasionem, tandem aliquando omnia melius perpendendi, ex Christiana charitate impulsus fuisssem; Deum iterum testor, (majus nihil dici potest:) 1. quod hæc ipsemet spatium aut quatuor dierum ex tempore Germanicè conceperim: 2. quod uti jam in initio dictum est, Hermannus Beernklavv à servitiis meis ea describeret & in Latinum transfunderet: 3. quod nec lesuita nec ullus mortalium, dire aut indiretè, me ad illud adduxerit, vel minimum contibuerit: 4. quod nemo lesuitarum priusquam impressum fuerit, viderit: 5. quod nihil icipierim, animo me contra te vindicandi, non attento quod me, comparando, cum impio *Semei*, qui Davidi innocenter persecuto, in gratè male dicebat, & ita publicato libello tuo, oneravetis: 6. quod nihil pono, quod pro vero non credam. Amo quidem PP. Societatis, sicut & omnes alios Religiosos, sed tamen, Deo sit laus, hoc non ulterius, quam ad aras æquitatis extenditur, & te assentare possum, si in simili casu lesuitæ id tibi fecissent, & se compertissent contra te, ut tu, idem pro te contra ipsos facerem: Magni ætimo Societatem, sed è contra bene confidero, quod homines sint, & sic etiam lapsi obnoxii. Non inficior, quin hinc inde unus aut alter ex illis quandoque quid faciat, quod non semper probandum sit. Si etiam quidam illorum viam perfectionis aliis prædicent, & ipsi in hoc vel illo passu, illam minus sequantur, deploro humanam, quæ ubique se monstrat infirmitatem. Deum laudo, quod aliter non sum constitutus, quam quidam *lib. Num. c. 24.* dicere debebat, & si mihi etiam totam domum argenti & auro plenam daret, attamen aliter loqui non possem, quam quod justum & æquum judico: Et quia planè ex scientia & in conscientia convictus sum, quod P. Rolendal p.m. & lesuitæ in hoc negotio sint innocentes, & tu te sine necessitate & modo hinc concertationibus immergeris, ideo ob hanc & nullam aliam causam, aliter, quam nunc facio, facere nequeo. O quantum ex corde lætor, cum video Religiosos se invicem sincerè amare & recomendare: Ego qui jam per Europam satis hinc inde itineratus sum, in diversis PP. Societatis Ecclesiis & Collegiis inveni imaginem S. Francisci Seraphici, sed nulli nisi in unica PP. Franciscanorum strictioris observantiæ Ecclesia, quæ est in Tusculano propè Romam, vulgo Fiescati, vidi imaginem S. Ignatii. O quam mihi gratus visus, quamque fortunatus dicendus Religiosus ille, qui in humilitate, solitudine, modestia, & in conformitate sui Ordinis instituti, optimè in hoc mundo vitæ fruitur! O quam doleo vicem tuam, quod te illi immenso & inquietissimo mari, ubi te continuè passionibus tuarum jactitant, & tuam canitiem cum dolore in terram deducere intendunt, commiseris. Necego, nec lesuitæ te unquam (nisi in tua imaginatione, sinistra interpretatione, & ordinaria exaggeratione) tanquam hæreticum aut stolidum traduxerunt: & licet (ut puto, quod pro calumnia haberi non possit) quod Societas Capucinos ad minimum hic in Germania, quo ad doctrinam aliquo modo antecedit, attamen non ob id Capucini pro hominibus indoctis & inidoneis proclamantur.

Ego & non soli lesuitæ, sed & alii omnifariam conditionis, & certè diversæ in negotio bene informate personæ tenent, te melius scire, si ab illa assertionem & formalibus, quod primas Romanæ Pontificis ex sacro textu (vel solo) probari cupis sit, apud Lutheranos istum Doctorem Haberium, ipsiusque socios, abstinuisse; nam non igitur, & acta disputationis probant, quomodo Hæretici vel minimum verbum, quod illis conceditur, pro sua consuetudine in continentem acceptent: Ego & alii non dicimus, quod d. malam intentionem, ab illis habueris, quo autem minus advertitur ad istiusmodi janua aperitur, eò melius est. Ego & alii dicimus, præclara esse, quæ habes, dona; & ego (cujus animus, ut aliter non scio, impartialis est, & ad æquitatem inclinat) non intermitto R. T. in omnibus, in quibus fieri potest, laudare. Sed tamen putamus, lægè non accedere ad ea, quæ tu tibi imaginari, & quod nimis probes & monstres quod non sum moderator affectuum tuorum, te nimium existimari te, & te plus satis propositas: ne tam enim propterea statum nomines & teneas pro *nebulonis spiritualibus*, uti pag. 73. similiter qualificas. Et in istis sunt illi ipsi tui defectus, seu, ut delictius loquar, humana infirmitates, scilicet nimis immoderata dum quam produs, passionis, fastus, & inobedientia, quæ tibi cum discretione ob oculos ponuntur, quæ si lesuita ita & in tali occasione præ se voluerit, nonne dubitas, quin jam dudum ex Societate dimissus esset? necessarium non est propterea non crimina fingere. Si credas te jus tam clarum, & causas adeo prægnantes habuisse lesuitas accusandi, Romanis oportuisset, forte etiam ibi expertus fuisset, quod ceter quidem ibi non desint, qui ipsi non optime velint, causa tua tamen ad eum quo procedis, modum, uti nec alibi, ita nec ibi ullum succellum habuisse credidit. Unus ille ex lesuita (de quo pag. 117. à te mentio fit, & si ille sit, quem puto, vii est ille tam præclarus à doctrina & pietate, & ita à vanitatibus mundanis abstractus, ut optem, omnes tales viros, uti ille est, in statu, ubi nunc se videt, semper fuisse & in futurum esse, non esset dubium, quin in hoc mundo, in multis, alia & melior esset rerum facies tibi non malè suavit, tibi quæ fortè plurimum fidelitatis præstitit, denuntiationem & detestationem contra lesuitas tibi dissuadendo. Te supra hoc meum assensum, quod quidam, licet aliàs lesuitas me lævelint, tamen etiam te in hoc passu rideant. O si ego dicere, & tu scire auderes, qualiter quandoque homines præcipui, eo ipso die, in certo loco ubi tu & ego simul eramus, planè aliter mihi & tibi de te tu contra lesuitas locuti sint! ille est modernus mundi typhus, quem ego non intelligo, nec sequi cupio: homines inquam, qui læpissimè veritatem non exprimebunt, neminem offendere volunt, & forsatis interdum ob certas circumstantias, vel respectus, æque Religiosum quendam ac Principem reformidant. Mihi Valeriane, crede mihi (tu scis enim, & ipsemet dixit, quia veritatem amo) quod interdum intelligere debuerim, bonos PP. Capucinos aliquando apud imperiosos & præcipuos cum hoc responso recessisse, lesuitas se libenter videre, ut hic manerent, & quod d. latius modè hoc fieri posset: quod Ego sine dubio ad istorum nempe lesuitarum impulsu, illorum abbatum desiderarem, cum tamen id mihi nec honoris, nec utile esset. Uno verbo, bonis istis PP. Capucinis omnia illa dicebantur, quæ ipsi gratia audire putarentur, & tamen erant homines illi tales, qui etiam

P. S.

Postquam jam unum exemplar P. Valeriano transmissum esset, intelligitur à Melchior Buchnero Turingo, Cancellaria Registratore, nuper ad fidem Catholicam cum adificatione converso; quod Rector Lutherani Gymnasii Gera-vienfis in Voilandia sit auctor libelli qui sub nomine, Iocose Severi Medii prodit.

Exemplar Epistolae Responsoriae ad fratrem Fortunatum ex Italico in Latinum translata verbo tenuis; Rheinfelt, 10. Sept. 1661.

Charissime in Christo Frater
Fortunate.

ET si non desint causae, quas ipsemet potes cogitando assequi, omittendi responsorias ad epistolam, quam dedisti ad me Vienna N. hujus; nihilominus non solum ex ea propensione animi, quā semper erga te feror, verum etiam ex charitate Christiana, & studio cuique gratificandi, significo hiis tuis, me abhinc octo diebus accepisse tuas litteras, & qua gratulatione tuam valetudinem, eo intellexisse mortore mortem R. P. Valeriani, in eo praecipue statu, in quo sese collocaverat. Dicis, arbitrarisque rem esse, quam haecenus nesciverim, quis primus auctor hujus similitudinis deplorandae inter P. Valerianum, & Jesuitas fuerit, fuisse R. P. Generalem, qui ut primum audivit, me, meamque conjugem à P. Valeriano conversos ad fidem Catholicam, scripserat severas litteras non sine exacerbatione animi (haec enim sunt tuam verba) suis Patribus, exprobrans, permisisse illos converti Principem à Capucinis, & jubens omnimodis eam rem deducere, ut derogetur ea laus Capucinis, & cedat Jesuitis, idque ais fuisse narratum ab homine, qui pluribus annis vixit Jesuita, ac deinde desciverit ab illo Ordine, illasque litteras P. Generalis fuisse lectas palam in omnibus Collegiis. Ad quod tibi Charissime Fr. Fortunate respondeo, me quidem id rescire non potuisse, cum acciderit nunquam; teque per Christi amorem oro, ut pro certo habeas, merum illud esse, impudensque mendacium & ejusmodi, quod nulla sui parte sit verisimile, ac R. P. Generalem Jesuitarum tam esse innocentem ea in re, quam est infans, qui hodie nascitur: quod si verum sit, aliquem, qui è Societate Jesu exierit (quod genus hominum non solet esse exprobatissimis) dixisse, & persuasisse id P. Valeriano, ego verò tam illum mendacem architectum calumniarum reprehendo, quam compati-tor nimium credulo Valeriano. Age nominetur vel unicum Collegium, de quo probetur, (& in quo vel unum hominem supervivat) quod si potueris nominare, viceris; Optime novi egomet R. P. Generalem Societatis, virum esse omnino exemptum ab ejusmodi rebus; proinde eas, licet, & narres has fabulas Idiotis, iisque, qui perturbationibus aguntur animorum suorum, vacuistimore Dei & hujus negotii rudibus.

Ceterum ex una quidem parte laudo sanctum animi

Admodum Reverende Paternitati tuae
ex corde addictus

ERNESTUS, HASSIAE
Landgravius.

animi tui sensum, quod credideris id temporis, quo Dux Neoburgicus mihi adfuit, id est, anno 1651. tunc fuerit animum conjunctio R. P. Valeriani & Patribus societatis ejusdem Ducis; verum ex parte altera, cum veritus populus errorem sibi eximi, assevero tibi, jam tunc P. Valerianum mihi solitum loqui tam accerbè de Jesuitis quam poterat, & inter alia atrociora, hoc disertè asseruisse; Certum est, inquit, Jesuitas infectos esse hæresi: quando etiam pro viribus hortabatur, caverem mihi à technis eorum. Atque ut exactius intelligas, verissimum esse, quod inde jam à longo tempore P. Valerianus exulcerato fuerit animo contra Jesuitas, breviter narro, id, quod tunc hic accidit, quodque nō ego solum, & mea conjux, sed alii amplius viginti tunc in mensa præsentis testari possunt, neque enim memini, an tu ipse ex tuo cubiculo in aulam descenderis necne.

Recordaberis igitur, cur P. Valerianus tecum descenderit navigio Colonia, ut sibi adscisceret ibi duos socios ad colloquium instituendum cum Doctore Haberkorn Lutheranis, ejusque duobus sociis ad me advectis in Rheda mea; Cum ecce subita aquarum eluvio intervenit, ejusque modi, ut nullatenus potuerit P. Valerianus cum sociis Colonia reverti secus Rhenum, & desperaverim ego penitus, cum nec veredarii quidem commeari possent, nec esset commercium litterarum; Interea habebam domi meæ tres illos Doctores Lutheranos qui cum non reperissent P. Valerianum, meditabantur illico reditum trium phabundi, quod non comparuissent die, & loco constituto sui provocatores; quibus cum demonstrarem inopinatam inundationem aquarum, & quod nullæ Colonia acciperetur litteræ, illi persistere omnibus modis in proposito redeundi, specie multarum actionum vel occupationum, in concionibus & celebrando Natali Domini. Hic quid facerem, exoravi ut remanerent triduo solo; atque interea, ne dimitterem eos, quin minimum vidissem aliquem Catholicum Theologum, cum ejusmodi nullus vicinior esset idoneus, nisi Curforem expressum, qui citato equo per montes se conferret Moguntiam ad R. P. Rectorem Jesuitarum mihi aliter ignotum; fecique illum certior, quo in statu vereretur, precatus, ut quam ociosissime duos ad me in controversiis apprimè versatos Patres mitteret, atque inter illos eum præcipue, si forte is adesset, qui solidè nuper refutaverat in Moguntinis animadversionibus doctissimum Calvinistam Crocium. P. Rector eodem temporis puncto, quo litteras acceperat, ablegat ad me duos Patres Melchiorem Cornæum & Henricum Meutzum, quorum prior is planè erat, quem optaveram; tamen si aliter mihi incognitus. Hi antequam advenirent, media solummodò horula citius adest P. Valerianus rheda Colonienfis Electoris advectus, itinere, uti nosti, per montes Westervaldios prorsus nobis inexpectatus; protinus cum ascendisset suum in conclave, dixi illi, quid ipsius adventu desperato, fecerim; Et ecce inter dicendum præco signum exturrit, adventantium Patrum; aderat tunc mea Conjux & Vice-colonellus Guibenhaußen, alique & ut opinor tu ipse (nisi forte te receperis in aliud conclave). Simul ac P. Valeriano hæc dixissem, ita exarsit ira, ut itando huc illucque fremens ore, pedibus, manibus, undique perstrepsens eruperit in hæc suam verba: Domine Princeps, ajo, quod subito & hoc ipso momento debeas curare abitum illorum hominum, & quod nescias modum, teregendi, & cum ejusmodi personis, qualis ego

sum, agendi; contestor, quod non debeat intrare, & nec pedem quidem hanc in domum inferre, nam hi homines gloriabuntur, se ab iis esse convectum, idque per omnes scholas suas divulgabunt. Hic ille; denique fateor, me cum famulo meo itaborio non posse loqui imperiosius. Respondi tamen ei placidissime, me ipsiusmet prudentiæ permittente ut judicaret, num in tali casu, poterim aliud facere; addidi, non posse mihi suaderi hoc jam in ista, & præsertim in conspectu hæreticorum, ut intraret hos duos Patres Jesuitas, quos ego metum cassum, pluvio isto semper incommodo tempore appromissi illi autem, fore, ut non se immiscerent colloquio ipsius, & curaturum meum cum postea quæ erat dies Dominica quiescentem, illos remitterem; et si autem P. Valerianus nullatenus acquiesceret, non potui tamen adduci ad illam tantam insolentiam perpetranda, quæ ipsi P. Valeriano tum maximo dedecori. Dedi igitur signum Prædictæ aulae, ut eos acciperet, & introduceret ad cubiculum, ubi cum eos salutasse, simul ac intellexisse P. Valerianum, proposuerunt reverentissimè diluculo sequentis diei; verum cum ostendit tum non convenire, ut die Dominica rediret, quæ præsertim Hæretici sentientes, non esse iter sine necessitate, quibus eas foret militæmpli, tum oportere ut quiescerent uno die, pulsant mihi morem eo diu remanendo, nec aliquid quam pressaverunt, summa cum modestia, nullo verbulo contra preloato.

Ergo die Dominica, cum adhuc illissem media Lutheranos tres Doctores, vocavi etiam hos Patres, ut una pranderent; incepique discursum super precepto Extremæ Undctionis apud S. Jacobum, quam cum possent Lutheranam admittere, & protestantibus suis principiis, ut porè tam expresse illic prædictam, nata est hinc disputatio perinde curiosa, ut pro Catholicis victoriosa inter P. Cornæum Jesuitam, & Doctorem Haberkorn; sed quo exitu: abierant homines amplius 30. inter quos duo alii Calvinistæ Theologi, mea Conjux, mulique alique, inter ceteros, vester etiam aderat Secretarius Isaac Ludovicus Stirner Oenipontanus, qui postquam multatissent tam utilem, quam aliqui tam placidam conversationem, subdixit se laicus, & procul debere monuit ea de re P. Valerianum. Jam adverte, obsecro, successum rei; etenim bonus hic senex, & illius podagra descendit è cubiculo suo, circum gradibus centenis; & cum alioqui, ut nosti, pranderet nunquam, neque fuisset vocatus, ingreditur repente in Aulam, ea majestate, quæ potius referat Pompeum, quam Religiosum S. Francisci Ordinis. Colocat sese in capite mensæ; juxta meam conjugem, & cum aliquantulum atrendisset, colloquens Jesuita & Lutheranis, subito effervescens ita; Jesuita, inquit, non eo modo, quo oportuit, disputavit contra Lutheranum, sed melius Lutheranus; Dux Haberkorn progressus est: Dici non potest, inquit, nec sine horrore cogitari, quanto scandalo id fecerit, & quantæ voluptati hæreticis, qui tunc aderant frequentiores, quam Catholici, tum Doctores Haberkornius ad me; Vider, inquit, jam vestra Celatitas, quam Jesuita & Capucini ipsi sibi contrarient, & tamen Jesuita, contra omnem expectationem, & laceffit nullo contra reposuit verbulo, quod debet dare causam hæreticis ullam exultandi. Sed respondit ego Doctori Haberkornio, his verbis: Domine, pro deo equidem immoderatos affectus P. Valeriani, sed quod à Jesuita responsum est, idem ego met sentio.

multis, eo in statu turbulento, jussi tolli mensam,
& angeli seceperunt in conclavia.

Denique die Lunæ abierunt Jesuitæ, & institu-
erunt colloquium inter P. Valerianum, & Docto-
rem Haberhorn, quod paucis duravit horis, & luc-
culine fructu, cum non possit Deus huic agendi
modis benedicere: si sanè, quibus postea, data oc-
casione hæc narravi, omnes mirati sunt, me meam
conjugem non potuisse scandalizari, & alienari
a me. Quod reliquum est, tu ipse præ cæteris satis
expertus, quam bonus is Pater non fuerit iræ suæ
compas, & quo sepe modo egerit cum iis, quos ha-
beret utique subditos, non sanè juxta modum à
fratrico præscriptum. Opto illi ut quemadmo-
dum dicitur, obierit instar Angeli: sed profecto, ne-
que Angeli, neque ii Religiosi, qui affectus suos do-
minos habent, ita gerunt se in simili occasione, sicut
ipse gessit P. Valerianus: Illa grandis præsum-
ptio de se ipso, plane erat maximis quibusque illius
sacerdos inolerabilis. Memini mihi illum dixisse Prae-
fatum anno 1671. Illustrissime Princeps, debes scire,
ut per meam Theologiam redditorum esse attoni-
tum totum mundum, nemine excepto; & cum ad-
venisset ex meo vultu, id mihi minus probari, res-
pondit indignans, nec Aristotelem, nec Jesuitas
omnes, & quos quos sunt in orbe docti, ea in re sibi
parit. Et ecce charissime Fr. Fortunatus, hæc
inquit omnium aliorum prima fuit causa simulationis
& Jesuitas, malevolentiaque illius erga
Theologiam maximæ, eo videlicet, quod non æque
illis veluti adoraretur, prout sibi videbatur mere-
ri, ut hoc fonte postea omnis illa paulatim
erant acerbitas. Cæterum cures licet ut meus li-
bellus Latine quidem nescias, tibi fideliter expli-
cat, quem illi scripsi, etiam cum superflui, & inve-
nes quem in modum reverà res omnis gesta sit.

Enthymas, & memones, esse Deum justum Ju-
dicem, qui non in speciem judicet, opprimi autem
non hoc in negotio à potentioribus, id quod apud
Deum non dissimuletur. Respondeo tere & illud
dicere, sed non rectè applicare. Nam illi justissimo
Jalici, cui reverà nihil potest abscondi, non potuit
pauca talis agendi modus contra innocentes, &
paucosmodi calumnias oppressos Jesuitas, neque
cum veritate (quod certissimum dico) ponere
refutari meus libellus, quem dedi equidem in
nem publicam, non aliam ob causam, quam ne in-
nocentiam veluti sinerem captivam, vincula catenis,
& oppressam ab injustitia & calumnia, sic mea mihi
dichante conscientia. Profecto non licet Deo illu-
dere, nec is acquiescit, si quis abripiatur perturba-
tionibus animi, informationibus sinistris, suspicioni-
bus & exaggerationibus, multoque minus torrente
multorum contra Ordinem aliquem, aut ho-
minem. Summopere exopto vestro P. Valeriano, in
cui è vita, reverà sincereque doluerit, eo modo
inductis libris impressis, etiam coram hæreticis,
non Ecclesie Dei utiles operarios, & Religiosos vi-
ros Jesuitas pro atheis hæreticis, & hominibus
maxime execrandis; an tu hoc parvi æstimas? &
quæ mihi dolor est medullitus, quod denique
summa mea tristitia cogar videre, quam sit
tibi, tam religioso, quod aliqui in Ordine tam
habeant & fervorem defendendi id, quod
cæteris deberent improbare, cum interim, neque
informati sint, neque velint ad merita causas
reducere.

nam bonum, quis Jesuitarum, quo in loco, quo

tempore, & præcipue ante hæc scripta virulenta ve-
stri P. Valeriani, & D. Bonaventuræ Rutheni di-
xit unquam esse hæreticum, stolidum, infamem, &
denique ejusmodi qualem se ab illis haberi præte-
xuit? Ille alique Jesuitis malevoli, hoc ipsimet ex-
cogitarunt, eo solum ut prædictos Patres onerarent,
cum aliud sit utique quempiam, & ne quidem no-
minando taxare aliquatenus in aliqua sententia aut
modo loquendi, aliud autem cum injuriis afficere.
Prius illud quotidie, vel maxime Catholicorum
Theologis evenit; alterum istud non decet homi-
nem Christianum nedum Religiosum. Addo, aliud
multo esse si non tanti æstimes quanti valet, neque
approbare possis omnia ejus placita, conpatariisque
infirmatibus illius: aliud verò convitiari, & pes-
sime denigrare. De priore illo neque vellem fide ju-
bere pro omnibus Jesuitis, sed de posteriore spon-
deo. Nonnulli abutuntur applausu multitudinis,
quæ invidet Societati. Ego vero existimo me spatio
10. annorum, quibus Dei auxilium Catholicis,
audiendo & legendo percepisse maxima quæque
mala, quæ excogitata sunt, vel edita contra prædictos
Patres, sed demum reperti omnes eorum inimicos,
aut hæreticos (quod is honori esse debet inter nos)
aut certe Catholicos male informatos, præoccupatos,
invidiosos, vel ex Religiosis, licentiosos, ac liber-
tinos, vel denique particulares quosdam, qui suas
proprias ob causas is sunt offensi.

Persuade sis tibi meum libellum, sicut scriptus est
à me coram Deo, & perinde ac si eodem momento
mihi discedendum foret ex hac vita ad judicium se-
verissimum Judicis justis fuisse (divinæ majestatis be-
neficio) acceptum gratumque, non solum suæ san-
ctitati Pontifici maximo, & Eminentissimis DD.
Cardinalibus, verum etiam suæ Cæsareæ Majestati,
multisque aliis piis juxta ac cordatis viris, qui omnes
uti & ipse vester P. Generalis testati sunt cum mo-
destia & ingenuè esse conscriptum.

Obsecro temi Fr. Fortunatus, ne te ingeras huic
negotio, esto felicior in tuæ pietatis exercitiis, &
quibus referes laudem fructumque ne te decipiat zelo
quodam, sed non secundum scientiam pro ea causa,
pro qua non oporteat zelare, & dissuadeas P. Vale-
rianum Secretario, id est, P. Ludovico de Salice, ne
velit instrumentum esse ad continuandam alterca-
tionem tam funestam, & pravi exempli quod non
postea posset luere. Nam quid tandem arbitraris,
nisi eo tempore ipso, mors P. Valeriani intervenis-
set, quam molestè fuisset laturus se abduci Romam,
ubi certissimum est eum non potuisse obtinere cau-
sam, nec sperare reditum jucundum, nimirum quan-
tò fuerimus demissiores, & magis addicti veræ pie-
tati, alienique ab aliis judicandis, & nobismet intri-
candis in res quas feliciter, & cum decore non pos-
sumus finire, tanto erimus, inquam, quietiores. At-
que ut finem faciam, testor mihi dolere intimè, &
expectore, quod amicitia cum bono P. Valeriano
inita, tam deinde deplorandum sit sortita exitum.
Sed quid dicam, faciamve; P. Valerianus, qui hunc
agendi modum potuisset omisisse, ipse est causa, ne-
quaquam ego, nec Jesuitæ. Commendo te divinæ
protectioni, meque sanctis tuis orationibus: Scripsi
autem hæc omnia in conspectu Omnipotentis, &
juxta dictamen conscientie meæ, quam alioqui
pro omnibus mundi divitiis
nonlem gravare.